

En introduktion til Thomas Piketty: Elementer af en deltagersocialisme for det 21. århundrede – #2

Publiceret 15/10/2020 i Økonomi/Bøger
af Erik Christensen

THOMAS PIKKETY // POV GUIDE – Den franske økonom Thomas Pikettys bøger om kapitalen i det 21. århundrede har haft enorm gennemslagskraft i samfundsdebatten over hele verden med roser fra bl.a. Nobelpristageren i økonomi Paul Krugman, der har kaldt hans gennembrud, “Kapitalen i det 21. århundrede”, for ”den vigtigste bog om økonomi i dette årti”. Men Piketty er også tung og svær tilgængelig læsning, der tager tid. Politolog Erik Christensen tilbyder POV’s læsere en guide i to artikler. Dette er del 2.

Pikettys mål med hele det store værk, der dokumenterer de forskellige ulighedsregimers historie og ideologiske legitimeringer, er i den aktuelle situation at fremlægge en alternativ fortælling til den dominerende meritokratiske, neoproprietariske fortælling, der legitimerer den afgrundsdybe ulighed i verdenssamfundet.

“

Entrepenørerne og milliardæerne, som er placeret i monopollignende situationer bliver glorificeret, mens de fattige bliver gjort ansvarlige for deres egen skæbne

Den nye proprietarisme er tæt vævet sammen med en overdreven meritokratisk ideologi, der glorificerer det økonomiske systems vindere og stigmatiserer taberne.

Entrepenørerne og milliardæerne, som er placeret i monopollignende situationer bliver glorificeret, mens de fattige bliver gjort ansvarlige for deres egen skæbne (s. 621-22).

Nutidens dominerende ideologi helliggør samtidig den finansielle uigennemsigtighed, hvorfor man ser en afgrundsdyb forskel på de meritokratiske paroler og virkeligheden.

Det repræsenterer socialdemokratismens største fiasko, fordi man ikke rigtig har forholdt sig til retfærdigt ejerskab siden kommunismens sammenbrud (s. 49) og accepteret uligheden i uddannelsesinveteringerne og den manglende demokratiske gennemsigtighed. (s. 42)

Hvis man ifølge Piketty skal have et håb om en grundlæggende socioøkonomisk forandring og åbne op for en debat om retfærdighed og den økonomiske model, om

ejerforhold og ulighed (s. 718), må der ske et brud med dogmet om den frie bevægelighed i EU og helliggørelsen af enstemmighedsprincippet på skatteområdet i EU (s. 693).

Enstemmighedsregler har skabt en skattekonkurrence og sat en kurs mod skattedumping (s. 449).

“

I bogens sidste kapitel skitseres omridset af en helt ny ideologi, der kan legitimere overvindelsen af kapitalismen og det private ejerskab. Piketty taler om elementer af en deltagersocialisme for det 21. århundrede

Forudsætningen for en anden politik er, at EU kan skabe en bund for social og skattemæssig retfærdighed (s. 693), således at staterne igen får en evne til at vælge deres skatte- og socialpolitik (s. 865). Piketty kalder sit billede af et fremtidigt reformeret EU for en ”socialføderalisme” (s. 632).

I bogens sidste kapitel skitseres omridset af en helt ny ideologi, der kan legitimere overvindelsen af kapitalismen og det private ejerskab (s. 829). Piketty taler om elementer af en deltagersocialisme for det 21. århundrede (s. 825).

Den nye ideologi indeholder både et uddannelsesregime, der gør op med en uddannelsessektor, der favoriserer overklassen, et skatteregime, der genindfører progressiviteten og sikrer en ”universel kapitalbevilling” og ”godernes bevægelighed” (s. 834), samt et ejerskabsregime, hvor ”privat ejendomsret erstattes af midlertidigt ejerskab” (s. 826).

brøkdelen af dem tilbage til fællesskabet

Den progressive indkomstskat, hvori man inkluderer bidrag til sociale sikringsordninger og en progressiv CO₂-afgift indbringer omkring 45% af nationalindkomsten, og gør det muligt at finansiere alle de andre offentlige udgifter navnlig en borgerløn og socialstaten som sådan (sundheds-, uddannelses- og pensionsordninger).

Kapitalbevilling

Med en kapitalbevilling mener Piketty en sum penge til hver 25-årig voksen på omkring 60 % af gennemsnitsformuen pr. voksen finansieret fra ejendomsskatten og arveafgiften. Iflg. Piketty er det i slutningen af 2010'erne på omkring 200.000 euro pr. voksen.

I så fald vil kapitalbevillingen være på 12.000 euro.

Det vil have form af en slags arv til alle. 50% af de fattigste modtager aktuelt så godt som ingenting i arv, alt imens der blandt de 10% rigeste er unge voksne, der arver flere hundrede tusinde euro og andre flere millioner eller snesevis af millioner euro.

Med det nye system kan enhver ung voksen nu begynde sit personlige og erhvervsmæssige voksenliv med en kapital på 60% af gennemsnitsformuen, hvilket skaber muligheder for boligkøb eller finansiering af et virksomhedsprojekt. (s. 838-39).

“

Målet er at nå frem til et samfund, der bygger på den retfærdige aflønning af arbejdet, og at det kræver, at der udarbejdes en ny helhed af indbyrdes komplementære institutionelle systemer

Princippet i ideen om at give en kapitalbevilling til alle 25-årige er, at dem, der har akkumuleret meget store formuebesiddelser hvert år skal give en brøkdelen af dem tilbage

til fællesskabet, som så uddeler det til alle borgere som en ny arveret.

Det bevirker, at ejendommen bliver midlertidig og ikke permanent. (s. 843).

Borgerløn

Men udover en ny institution for udbetaling af en kapitalbevilling forestiller Piketty sig også udvikling af et borgerløssystem, som led i skabelsen af større lighed. (s. 850-52).

Han bemærker, at der allerede i flere vesteuropæiske lande findes borgerlønslignende former for garanteret minimumsindkomst, og at de kan og skal forbedres.

De skal gøres automatiske og dække alle borgere. Han understreger, at det er meget vigtigt at generalisere borgerlønnen, så den dækker alle, uden at de behøver at ansøge om den.

Piketty siger, at målet er at nå frem til et samfund, der bygger på den retfærdige aflønning af arbejdet, og at det kræver, at der udarbejdes en ny helhed af indbyrdes komplementære institutionelle systemer.

“

Den form for deltagersocialisme, som Piketty taler om, indebærer nye former for socialt ejerskab med deling af stemmeret og medarbejderdeltagelse i virksomhedernes beslutningsprocesser

Man må her forstå, at han hermed mener både det lønnede og nødvendige ulønnede arbejde.

Socialt ejerskab

Når Piketty bruger begrebet deltagersocialisme er det for at understrege målet om deltagelse og decentralisering og sætte det i modsætning til det 20 århundredes

sovjetkommunisme.

Den form for deltagersocialisme, som Piketty taler om, indebærer nye former for socialt ejerskab med deling af stemmeret og medarbejderdeltagelse i virksomhedernes beslutningsprocesser (s. 826), hvor han henviser til traditionen for noget sådant i Tyskland og Skandinavien.

Generelt vil han omformulere regler, der forbinder kapitaltilskud og økonomisk magt i de store virksomheder, således at der sker en dekoncentration af ejendom og indføres et loft over de største aktieejeres stemmeret ved at udvide det tyske og nordiske system (s. 832-33). Han forestiller sig mange forskellige former for socialt medejerskab og deling af magten frem imod en overvindelse af kapitalismen.

Deltagerdemokrati

Afslutningsvis skitserer Piketty også omridsene til en reform for retfærdigt, egalitært deltagerdemokrati. I de nuværende liberale demokratier skævvrider de private finansieringer af de politiske partier i betydelig grad de politiske processer. (s. 865).

“

Piketty foreslår indførslen af kuponer for demokratisk lighed, hvor ideen er, at hver borger får en kupon af samme værdi f.eks. 5 euro om året, som borgeren kan give til et politisk parti eller en bevægelse

For at komme det til livs fremsætter Piketty et forslag om kuponer for demokratisk lighed, hvor ideen er, at hver borger får en kupon af samme værdi f.eks. 5 euro om året, som borgeren kan give til det politiske parti eller den politiske bevægelse, han eller hun ønsker. Kun de bevægelser, der modtager tilstrækkelig støtte fra befolkningen (f.eks. mindst 1 %) vil være berettiget til at modtage et tilsvarende beløb.

De kuponer, der ikke bliver brugt (eller de, der går til en bevægelse, som ikke får nok opbakning af befolkningen), vil proportionalt tilgå dem, som de andre borgere har stemt

på. Systemet med kuponer for demokratisk lighed vil desuden blive fulgt op af et absolut forbud mod politiske gaver fra virksomheder og andre juridiske personer, og et radikalt loft over gaver og bidrag fra privatpersoner.

Dette nye politiske finansieringssystem skulle også ledsages af meget strenge krav til politiske partier og bevægelser, der ønsker at opstille kandidater til valgene, både hvad angår offentliggørelse af deres regnskaber og gennemsigtigheden af deres status og interne ledelsesregler, der ofte er ekstremt uigennemsigtige. (s. 864).

Deltagersocialisme contra nationalistisk populisme

Ifølge Piketty står hans deltagersocialistiske ideologi overfor en fremmedhadsk populisme med en identitetspolitisk og nationalistisk ideologi, som breder sig i Europa. Piketty kalder den højreorienterede populisme ”den farlige socialnativistiske faldgruppe”, der er en konsekvens af den postkommunistiske desillusion, den utilstrækkelige refleksion over globaliseringens organisering samt vanskelighederne ved at forstå den postkoloniale diversitet. (s. 632).

Afgørende bliver hvorledes socialdemokratierne og centrum-venstre i hele Europa vil handle.

“

Piketty skitserer to hypoteser for, hvorledes underklassen vil reagere (s. 658). Den ene kalder han den nativistiske hypotese, som siger, at underklassen er blevet til fals for racistiske og indvandrefjendske røster

Vil de fortsat svigte arbejderklassen og underklassen, eller vil de slå ind på en ny vej, som ligner den Piketty skitserer? (s. 12). Hvis det skal lykkes, er der behov for skabelsen af en lighedsskabende politisk koalition, som socialdemokratierne i velfærdsstatens storhedstid (1950-80) var i stand til at skabe (s. 42).

Piketty skitserer to hypoteser for, hvorledes underklassen vil reagere (s. 658). Den ene

kalder han den *nativistiske hypotese*, som siger, at underklassen er blevet til fals for racistiske og indvandrefjendske røster.

Den anden kalder han den *sociale hypotese*, der siger, at de nederste socialgrupper følger sig forladt af socialdemokraterne og centrumvenstrepartierne på grund af organiseringen af den offentlige sektor, land- og bypolitikken, kulturlivet og transportinfrastrukturen (s. 660).

Piketty tror mest på den sociale hypotese, hvilket er hele grundlaget for hans nye ideologi. Han mener, at underklassen kan vindes for den nye ideologi. Samtidig anser han det for lidet sandsynligt, at de socialnativistiske bevægelser vil udarbejde ambitiøse former for en progressiv skat og social omfordeling (s. 766).

Styrken i Pikettys analyse: alternativet findes

Det helt centrale i hans analyse er, at han gør op med en udbredt deterministisk forståelse og mentalitet, som findes både til venstre og højre i det politiske spektrum, der siger at uligheden i samfundet hovedsagelig har et teknologisk og økonomisk grundlag eller forklaring. Med solid historisk dokumentation viser Piketty, at uligheden i samfundene altid har haft et ideologisk grundlag.

En vigtig faktor i forøgelsen af uligheden i de vestlige samfund de sidste 40 år har efter Pikettys opfattelse været socialdemokratismens overtagelse af den neoliberale ideologi og svigt af arbejderklassens (underklassens) interesser, sammenhængende med deres manglende opbakning til en styrkelse af EU som central social- og skattestat.

Derfor er den politisk-ideologiske kamp imod uligheden i dag af så centralt betydning.

“

Styrken i hans analyse er, at han ikke nøjes med at beskrive og forklare ulighederne, men at han også skitserer omridsene til en alternativ ideologi, som trækker på hans historiske analyse

Uden et klart opgør med den neoliberale ideologi vil den vesteuropæiske socialdemokratisme, venstrefløjen og de grønne partier ikke kunne gøre op med uligheden i de enkelte lande og i verden.

Styrken i hans analyse er, at han ikke nøjes med at beskrive og forklare ulighederne, men at han også skitserer omridsene til en alternativ ideologi, som trækker på hans historiske analyse.

Historien viser, at der kan skabes mindre ulighed, hvis der findes stærke politiske kræfter, der ønsker det, og der findes instrumenter (forskellige skatter), der kan bruges i meget større udstrækning end de fleste tror i dag.

Afgørende for fremtiden bliver om socialdemokratierne vælger en mere EU-udviklingsvenlig og internationalistisk linje, gør op med neoliberalismen og udvikler en lighedspolitik og -ideologi, der tilfredsstiller arbejder- og underklassens interesser i nogle af de retninger, som Piketty skitserer.

Nogle mangler i Pikettys analyse

En af de væsentligste mangler i Pikettys bog er en egentlig klasseanalyse, der peger på de forskellige sociale bevægelser (bondebevægelsen, arbejderbevægelsen, kvindebevægelsen, minoritetsbevægelser) store betydning for forskellige lighedsreformer. Her ville en nærmere analyse af forskellige organisationer (fx fagbevægelsen) og institutioners (fx kirken) ideologiske betydning have været interessant

En af Pikettys interessante påvisninger af ulighedens udvikling i det 20. århundrede er, at en bestemt klassealliance (mellem arbejderklassen og småborgerskabet) havde stor betydning for socialdemokratismens succes med større lighed ved velfærdsstaternes grundlæggelse.

“

Piketty berører i sin analyse ikke klima- og migrationsproblemerne synderligt, selvom han tydeligt anerkender deres store betydning for løsning af fremtidens problemer

Det burde have ført til, at Piketty i det afsluttende afsnit havde gjort sig flere overvejelser omkring mulighederne for skabelse af en ny klassealliance bag det reformprojekt, som han skitserer for en deltagersocialisme i det 21. århundrede.

Piketty berører i sin analyse ikke klima- og migrationsproblemer synderligt, selvom han tydeligt anerkender deres store betydning for løsning af fremtidens problemer. Men han gør flere steder opmærksom på, at det bliver meget sværere at løse disse problemer, hvis man ikke løser ulighedsproblemer, som står i fokus for ham (s. 30).

Den sociale, skattemæssige og klimamæssige retfærdighed, kan kun løses af et transnationalt demokratisk system (s. 826). Desuden mangler man også en analyse og vurdering af ulighedsproblemet mellem de rige og de fattige lande.

Pikettys betydning

Midt i Coronakrisen er mange begyndt at diskutere, hvordan vi vil kunne indrette samfundet anderledes og bedre, end vi gjorde før krisen.

Den sidste store krise, finanskrisen i 2008-9 førte ikke til mange alvorlige ændringer.

“

Den igangværende krise er anderledes og mere dybtgående og sammenfaldende med andre kriser, klimakrisen og migrationskrisen, og vil formentlig igangsætte en dybtgående diskussion af, hvilken retning, den videre udvikling af samfundene skal tage

Vi lærte ikke meget, fordi stærke kræfter i samfundet forstod at undgå ændringer, og samfundet blev hurtigt ført tilbage til udgangspunktet. Dog kom der en vis ideologisk diskussion af neoliberalismen.

Antagelig vil den igangværende krise, fordi den er anderledes og mere dybtgående og sammenfaldende med andre kriser, klimakrisen og migrationskrisen, igangsætte en mere

dybtgående diskussion af, hvilken retning den videre udvikling af samfundene skal tage.

Til den diskussion har Piketty givet et meget gennemarbejdet og velargumenteret bud, hvordan fremtiden kunne formes.

Pikettys nye bog: ”Kapital og Ideologi” giver et spændende bud, der kan få stor betydning for denne diskussion.

[LÆS DEL 1 AF INTRODUKTIONEN TIL PIKETTY HER](#)

Thomas Piketty: *Kapital og Ideologi*. DJØF Forlag og Informations Forlag 2020. 1036 s.

Erik Christensen er tidl. lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet

Facebook kommentarer

0 kommentarer

Sortér efter

Tidligere kommentar

Plugin til Facebook-kommentarer

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller støt vores arbejde

Modtag ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

JÅ TAK, SEND MIG POV WEEKEND

POV er et åbent og uafhængigt dansk non-profit medie.

Har du mulighed for at støtte vores arbejde? Bliv frivilligt støttemedlem her →

25 KR./MD. →

50 KR./MD. →

100 KR./MD. →

ERIK CHRISTENSEN SENESTE ARTIKLER

Cand.scient.pol.Erik Christensen (1945) er opvokset i Blovstrød i Nordsjælland og har læst Statskundskab ved Aarhus Universitet. Han er tidligere lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet, hvor han har undervist i politisk filosofi. Erik har skrevet en lang række bøger og artikler om arbejderbevægelsens historie, paradigmeskift, borgerløn/basisindkomst og økologisk økonomi og bæredygtig udvikling. Er i dag især engageret i Borgerlønsbevægelsen. BIEN (Basic Income Earth Network) Danmark. I 2017 har han udgivet bogen: På vej til borgerløn. Aktuel idédebat. Hovedland 2017. Erik har tidligere været blogger på den nedlagte internetportal Modkraft og på hans hjemmeside kan man læse tidligere artikler og blogindlæg. Erik bor i Løgumkloster med sin familie.